

समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : ७५

दिइएका निर्देशनका आधारमा आफ्नै शैलीमा सिर्जनात्मक उत्तर दिनुहोस् :

१. समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'	समूह 'ख'
दृष्टान्त	महान्
भकारो	असजिलो अवस्था
उदान्त	उदाहरण
फसाद	दर्शन
	पशुको मल

२. दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २
समय अनवरत चलेकै छ । यो आफ्नै गतिमा अगाडि बढिरहन्छ । यसलाई धेरैले कर गरे पनि आफ्नो बन्धनमा बाँध्न सक्दैनन् । समयको हरेक पलमा हामी अगाडि बढ्न सक्नुपर्छ ।

- (क) 'निरन्तर' को पर्यायवाची शब्द ..... हो ।
(ख) 'विश्राम' विपरीतार्थी शब्द ..... हो ।
(ग) 'अनेकार्थी' शब्द ..... हो ।
(घ) 'समय' को लघुतावाची शब्द ..... हो ।

३. दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा उखान र एउटा अनुकरणत्मक शब्द पहिचान गरी तिनलाई अनुच्छेदको भन्दा फरक वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २
सिन्धु सरासर विद्यालय जाँच्छन् र खुरुखुरु पढ्न थालिन्छन् । उनी कक्षामा ध्यान दिएर पढ्छिन् । हुने बिरवाको चिल्लो पात भने भै उनी हरेक परीक्षामा प्रथम भएर पुरस्कृत हुन्छिन् । आएँ आएँ गएँ भेटारो भनी हतारमा काम गर्ने बानी उनको छैन ।

४. (क) दिइएका शब्द समूहबाट शुद्ध शब्द छानी लेख्नुहोस् : १

- (अ) (i) विविधता (ii) विविधता (iii) विविधता (iv) विविधता
(आ) (i) भन्दाइ (ii) भयाइ (iii) भयाइ (iv) भयाइ

(ख) दिइएको वाक्यलाई शुद्ध पारी लेख्नुहोस् । २

गाउँ तिर जन्मेका हामी कमीशिल छौँ हामी खेती र पशुपालन पनि गर्छौँ ।

५. रेखाङ्कित शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३

यो देश मेरा लागि प्राणभन्दा प्यारो भएकाले देशका निम्ति असल काम गर्न म सबैलाई सल्लाह दिन्छु ।

क्रमशः

६. दिइएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

२+२=४

(क) दिइएको अनुच्छेदबाट उपसर्ग लागेका दुईओटा र प्रत्यय लागेका दुईओटा शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रियासमेत देखाउनुहोस् : २

कानुन समाजको अपरिहार्य तत्त्व हो । यसले मानवीय आचरण तथा व्यवहारलाई नैतिक र सामाजिक आयामबाट परिभाषित गर्छ । राज्यका असीमित अधिकारलाई नियन्त्रण गरी प्रशासनलाई चुरस्त बनाउन कानुन अनिवार्य हुन्छ ।

(ख) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह गर्नुहोस्, एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउनुहोस् र द्वित्व प्रक्रियाबाट बनेका दुईओटा शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रियासमेत देखाउनुहोस् : २
भुइँचालो आएपछि मानिस घरबाट बाहिर निस्क्ये । लामो समयसम्म ससाना धक्का पटक पटक आउँदा भानिजदाइ समाजको सेवा गर्न खाद्यपदार्थ बोकेर टोलटोलमा पुगे । केही मानिस आकाश र पालाल जोड्ने गफगाफ गरेर बसेका थिए ।

७. दिइएको अनुच्छेदलाई अज्ञात भूत कालमा परिवर्तन गर्नुहोस् : २
आनीले चौँरी पालन गरिन् । यसबाट उनको आर्थिक अवस्था राम्रो भयो । सबैले उनको प्रशंसा गरे । उनले सम्मान पनि पाइन् ।

८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : २

(क) सम्भावनार्थक भावका फरक फरक क्रिया प्रयोग गरी चार वाक्यमा आफ्नो साथीको कामको वर्णन गर्नुहोस् ।

(ख) दिइएका वाक्यलाई प्रथम पुरुषमा परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् : ४
उनी अखल छन् । उनी धेरै मिहिनेत गर्छन् । उनी मिलेर खेल्छन् । उनी सबैसाँग रमाउँछन् ।

९. कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

(क) आज धाम लाग्छ । आज न्यानो हुन्छ । (वाक्य सश्लेषण)

(ख) उनी आजै घर जान्छन् । (भाव वाच्य)

(ग) सानो भाइ खेल्छ । (प्रेरणार्थक)

(घ) डाक्टरले सल्लाह दिए, "कृपया औषधी खानुहोस् ।" (अप्रत्यक्ष कथन)

१०. दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् : ४

आज पिकासोका कलाकृति संसारभरिका विख्यात कला सङ्ग्रहालयमा फेला पार्न सकिन्छ । सानो छँदा आमाले भनेका कुरा सम्भँदै एक पटक पिकासोले भनेका छन्, "मेरी आमाले भन्नुभएको थियो, यदि तिमी सिपाही बन्यौ भने जनरल हुने छौ, धर्मगुरु बन्यौ भने पोप हुने छौ" तर म आमाले भन्नुभएका मान्छेजस्तिकै लगनशील भएँ र पिकासो बनँ । उनले भने भै हरेक बालबालिकामा विशिष्ट सिर्जना शक्ति र प्रतिभा हुन्छ, उचित अवसर पाएमा र लगनशील भएमा जीवनलाई सार्थक बनाएर संसारलाई चम्किलो ज्योति छर्न सक्छन् ।

प्रश्नहरू

- (क) 'तिमी सिपाही बन्यौ भने जनरल हुने छौं ।' यस वाक्यलाई अकरणमा बदल्नुहोस् ।
- (ख) रेखाङ्कित 'बालबालिकामा' शब्दको कारक र विभक्ति पहिचान गरी लेख्नुहोस् ।
- (ग) 'एक पटक पिकासोले भनेका छन्।' यस वाक्यको उद्देश्य र विधेय लेख्नुहोस् ।
- (घ) 'जीवनलाई सार्थक बनाएर संसारलाई चहकिलो ज्योति छर्न सक्छ ।' यस वाक्यलाई संयुक्त वाक्यमा परिवर्तन गर्नुहोस् ।

११. दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

बालबालिका शारीरिक तथा मानसिक रूपमा अपरिपक्व हुन्छन् । उनीहरूलाई विशेष स्याहार र सुविधाको आवश्यकता पर्छ । उनीहरूलाई संरक्षण र बाँच्नका लागि चाहिने आधारभूत कुराको व्यवस्था गर्नुपर्छ । उनीहरूलाई शिक्षा प्रदान गर्नुका साथै स्वास्थ्यको सेवा पुऱ्याउनुपर्छ । यसका साथै खेल, मनोरञ्जन र आराम गर्न पनि दिनुपर्छ । उनीहरूलाई माया र स्नेह दिनुपर्छ अनि दुर्व्यवहार तथा शोषणबाट जोगाउनुपर्छ । बालअधिकार भनेको शान्ति, समझदारी र सुरक्षापूर्ण वातावरणमा असल शिक्षा हासिल गर्दै स्वस्थ भएर उत्पीडनबाट संरक्षण प्रदान गर्दै तिनको बालापन सुनिश्चित गर्नु पनि हो । बालबालिका सबैका दायित्व हुन् । सङ्क्षेपमा भन्नुपर्दा बालअधिकार भनेको बालबालिकाको बोल पाउने अधिकार, संरक्षण पाउने अधिकार, विकासको अधिकार र आफ्ना वारेमा गरिने नीति निर्माण तथा सामाजिक गतिविधिमार्फत सहभागी हुन पाउने अधिकारको समष्टिगत रूप हो । सोहीअनुसार बालअधिकारसम्बन्धी महासन्धि राष्ट्रविचको एक सम्झौता पत्र पनि हो ।

प्रश्नहरू

- (क) बालअधिकारभित्र पर्ने कुनै दुईओटा अधिकार उल्लेख गर्नुहोस् ।
- (ख) बालबालिकालाई किन विशेष सुविधा आवश्यक पर्छ ?
- (ग) बालबालिकाको बालापन कसरी सुनिश्चित गर्नुपर्छ ?
- (घ) बालअधिकारको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्छ ?

१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(क) दिइएका बुँदाका आधारमा जीवनी तयार पारी शीर्षकसमेत लेख्नुहोस् :

नाम	:	भवानी भिक्षु
जन्म	:	वि.सं. १९६६ साल जेठ २१ गते
जन्मस्थान	:	तौलिहवा, कपिलवस्तु
माता/पिता	:	यशोदादेवी/इन्द्रप्रसाद गुप्ता
शिक्षा	:	साहित्य कुलभूषण
नेपाली साहित्यमा प्रवेश	:	वि.सं. १९९५ को शारदा पत्रिकामा प्रकाशित
	:	मानव कथाबाट

क्रमशः

प्रकाशित कृतिहरू

कथा सङ्ग्रह

: गुनकेशरी (२०१०), मैयाँसाहेब (२०१७),

सुभद्रावज्यै (२०१९), आर्त (२०२४), अवान्तर

(२०३४), सुन्तली (२०४०)

उपन्यास

: आगत (२०३२), पाइ न. २ (२०३४)

कविता सङ्ग्रह

: छाया (२०१७), प्रकाश (२०१७), परिष्कार

(२०१७)

सम्मान/पुरस्कार

: साभा पुरस्कार (२०३२), मदन पुरस्कार

(२०३२), त्रिभुवन प्रज्ञा पुरस्कार (२०३६)

भाषा ज्ञान

: नेपाली, अर्वाधि, हिन्दी, उर्दु, अङ्ग्रेजी, संस्कृत,

बङ्गाली

• सुरमा हिन्दी साहित्यतर्फ आकर्षित

• १२ वर्षको उमेर प्रताप भन्ने पत्रिकामा

हिन्दी कवित्त-छापिएका

• वि.सं. १९८७ मा काठमाडौँ भित्रिँदा

साहित्यसेवी ऋद्धिबहादुर मल्ल र कवि

सिद्धिचरण श्रेष्ठसँग सम्पर्क बढेको

: वि.सं. २०३८, वैशाख ४ गते

मृत्यु

(ख) भलिबल प्रतियोगितामा प्रथम भई पुरस्कृत हुँदा आफ्नो मनमा खेलेका भावलाई

समेटी एउटा मनोवाद्द लेख्नुहोस् ।

१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(क) शारदा पुस्तक भण्डार जनकपुरधाम, धनुषाले रत्नपुस्तक भण्डार भोटाहिटी, काठमाडौँबाट प्रकाशित पुस्तकहरू यथाशीघ्र पठाइदिन अनुरोध गर्दै एउटा चिठी तयार पार्नुहोस् ।

(ख) आफ्नो विद्यालयको वार्षिकोत्सव कार्यक्रमको विषयलाई समेटी समाचार तयार पार्नुहोस् ।

१४. दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिप्नुहोस् :

देवकोटाले जे लेखे र जुन जुन जिम्मेवारी पाए, प्रायः ती सबैमा उनले राष्ट्रको हितमा काम गरेर आफ्नो अब्बलता प्रदर्शन गरे । देवकोटा आफूले हात हालेका हरेक क्षेत्रमा एक असल व्यक्तित्वका रूपमा चिनिए । उनका चला आज पनि उनी जस्तो शिक्षक र प्राध्यापकसँग तुलनीय व्यक्ति भेट्न नसकेको कुरा गर्छन् । शिक्षामन्त्री हुँदा नेपाली भाषालाई पठनपाठनमा अनिवार्य विषयका रूपमा लागु गर्ने गराउने कार्यमा उनैको विशेष पहलकदमी रह्यो । तत्कालीन नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्थापनामा सक्रिय संलग्न भएर संस्थागत रूपमा साहित्य र संस्कृतिको विकासको ढोका खोल्ने कार्यमा उनको योगदान चिरस्मरणीय रहेकै छ ।

क्रमशः

१५. दिइएको अनुच्छेदबाट एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् :

आयुर्वेद चिकित्सासम्बन्धी अध्ययन, अध्यापन र अनुसन्धान प्रविधिलाई व्यापक र व्यावहारिक बनाउने उद्देश्यका साथ विभिन्न शैक्षिक संस्था स्थापना भएका छन् । हाल कीर्तिपुरस्थित राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान केन्द्रसँगको समन्वयमा विभिन्न जडीबुटीका लागि औषधीय अनुसन्धान कार्यक्रम अगाडि बढिरहेको छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालयअन्तर्गत आयुर्वेद क्याम्पस र नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयमा पनि आयुर्वेदको अध्ययन भइरहेको छ । आयुर्वेद चिकित्सक एवम् स्वास्थ्यकर्मीको दर्ता नेपाल आयुर्वेद चिकित्सक परिषद्मा हुन्छ । आयुर्वेद चिकित्सासम्बन्धी अनुगमन, गुणस्तर नियन्त्रण आयुर्वेद चिकित्सा परिषद्ले गर्छ ।

१६. दिइएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

४+४=८

(क) दिइएको कविताशका आधारमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

नेपाल बाँचे नेपाली हाम्रो गौरव बाँच्ने छ
नेपाली भाषा संस्कृति कला साहित्य साँच्ने छ
यसैले आऊ नेपाललाई बलियो बनाऊँ
नेपाली हाम्रो श्रम र सिप स्वदेशमै लगाऊँ ।

प्रश्नहरू

(अ) नेपाललाई बलियो बनाउन के गर्नुपर्छ ?

(आ) नेपालको गौरव कसरी बढाउन सकिन्छ ?

(ख) दिइएको गद्यांशका आधारमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

आफू जुम्मा जस्तो जुम्सो छ अनि कामको सट्टा कुराले टार्ने खोज्छ भनी तपाईं मिथ्याउनुहोला । मुखिन्येल नसके पनि पछाडि पक्कै उडाउनुहुन्छ । हुन पनि हो, म अचेल साह्रै जुम्सो भएको छु । बरू के तपाईं पत्याउनुहुन्छ ? यो जुम्स्याइको जन्मदाता पनि यस्तै जडचल्दा पर्छाई हुन् । साँच्चै भनू भने मेरो दुनियाँ भन् लम्प्याडलुम्सुडको छ । मेरो जमाना भन् जम्प्याडलुम्सुडको छ । मैले थाहा पाएदेखि म पर्छाई छु । काममा गएकी आमालाई, जागिरमा गएकी बुबालाई, पाठ दिने गुरुलाई, तलब पाउने दिनलाई, लुगा सिउने सूचीकारलाई ।

प्रश्नहरू

(अ) 'म' पात्रको विशेषता गद्यांशका आधारमा लेख्नुहोस् ।

(आ) प्रस्तुत गद्यांशमा नेपाली समाजको कस्तो परिवेशको चित्रण गरिएको छ ?

१७. 'घरको माया' एकाइकीको पात्र लालबहादुरका ठाउँमा तपाईं हुनुभएको भए जमानसिंहले नेपाल फर्कने कुरा गर्दा के गर्नुहुन्थ्यो ? आफ्नो तर्क प्रस्तुत गर्नुहोस् : ४

१८. कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् :

(क) तपाईंले गर्व गर्ने सगरमाथालाई काँधमा बोकेर उभिएको यो गाउँ ।
(ख) जीवनमा सानो घटनाले पनि अथाह खुसी दिन सक्ने रहेछ ।

१९. दिइएको कविताशका आधारमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

भएमा उच्च सङ्कल्प छैन केही असम्भव
सङ्कल्पले बनेका हुन् महान् मान्छेहरू सब
जसका कर्मले बन्छन् जिन्दगी हौंसला खुसी
अरुको लिनमा भन्दा दिनुमा बन्छ जो खुसी ।

प्रश्न

(अ) मानिसहरू महान् हौंसला र सुखी कसरी बन्न सक्छन् ? उज्यालो यात्रा कविता र माथिको कविताशका आधारमा समीक्षा गर्नुहोस् ।

(ख) दिइएको निबन्धांशका आधारमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

ज्ञान र विज्ञानले युक्त शिक्षा आर्जन गर्ने आजका विद्यार्थीमा व्यक्तिगत जीवन र सामाजिक जीवनका बारेमा गहिरो ज्ञान हुने छ । यस्तो विद्यार्थीको व्यक्तिगत विकासमा समेत यसले टेवा पुऱ्याउँछ । मेरो देशको शिक्षाले उत्पादन गरेका व्यक्तिमा सकारात्मक गुण भरिपूर्ण हुनुपर्छ । त्यसैले शिक्षित व्यक्तिमा शिष्टाचार, प्रतिबद्धता, सांस्कृतिक सद्भाव, सामाजिक सद्ब्यवहारका क्षमता हुनु जरुरी छ भन्ने मलाई लाग्छ ।

प्रश्न

(अ) हाम्रो देशको शिक्षा कस्तो हुनुपर्छ ? समीक्षा गर्नुहोस् ।

२०. कुनै एक शीर्षकमा १५० शब्द नघटाई निबन्ध लेख्नुहोस् :

- (क) देशप्रति मेरो कर्तव्य
(ख) प्राविधिक शिक्षाको महत्त्व
(ग) आर्थिक विकासमा पर्यटनको योगदान